

**Ilmiy amaliy
jurnal
№ 4 (6)
2026**

**YANGI
O'ZBEKISTON
IQTISODIYOTI**

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 4-son 2026 yil

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI
O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI**

YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI

4

ISBN 978-9943-5256-3-4

Toshkent – 2026

MUNDARIJA

Юлдашев Ш.Г. Конвергенция и поляризация развитых и развивающихся стран в эпоху развития искусственного интеллекта.....	8
Mamatov B.S. Foreign investment is an important factor of economic growth.....	15
Raximova K.N. Raqamli iqtisodiyot sharoitida telekommunikatsiya kompaniyasining rivojlanish tendensiyasi.....	22
Karimov Sh.X. Turizmni barqaror rivojlantirishda hududiy boshqaruv omillarining ahamiyati.....	26
Raximov D.Sh. To‘qimachilik sanoatida diversifikatsiya darajasi va iqtisodiy samaradorlik ko‘rsatkichlari tahlili.....	30
Rashidova K. Asalarichilik mahsulotlari bozorida marketing faoliyati samaradorligini oshirish.....	32
Хакимов Д.Р. Процессы, возможности и ограничения экономической интеграции между Республикой Узбекистан и Китайской Народной Республикой.....	37
Olimjanova Sh.O., Eshonqulov I.N. O‘zbekistonda agrar munosabatlarni takomillashtirishda resurs tejamkor texnologiyalarni joriy etish masalalari.....	42
Valikulov Sh.Z. O‘zbekistonda neft-gaz sanoatiga investitsiyalarni jalb qilishning institutsional muammolari va yechimlari.....	48
Ganieva L.S. Bojxona xizmatlari samaradorligini oshirishning nazariy asoslari.....	52
Axrorova N.U. Turizm xizmatlaridan tajriba iqtisodiyotiga o‘tish: evolyutsion tahlil.....	56
Kamilova A.N. Sanoat ishlab chiqarish korxonasida mehnatni normalashtirish menejmentini tashkil etish va takomillashtirish yo‘llari.....	61
Umurzakova Z.S. Sanoat korxonalarida ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanishni takomillashtirish chora-tadbirlari.....	66
Abdiyeva D.K. Priority directions for improving the national logistics policy in Uzbekistan.....	69
Xalimova N.J. Kreativ turizm: nazariy asoslar va ta’riflar qiyosiy tahlili.....	74
Maxramova N.Y. Strategik menejmentda qadriyatlar zanjiri: raqobatbardoshlikni oshirishning konseptual asoslari.....	78
Zaxirova G., Shavkatova N.O’. O‘zbekistonda turizmni rivojlantirish masalalari.....	82
Maxmudov H., Muxtarova G., Maxmudov H. Ekologik muommolar va ularning mamlakat iqtisodiyotga ta’siri.....	86
Umurzakova M.N., Gulahmadov Sh.A. Davlat ichki va tashqi qarzlarning ijobiy va salbiy jihatlar tahlili.....	89
Xasanov I.M. O‘zbekistonda mulkchilik munosabatlarning transformatsiyasi: tadbirkorlikni rivojlantirish omili sifatida.....	94
Abdullayev M.G’. Personalni boshqarish tizimining ilmiy-nazariy asoslari va uning korxona samaradorligiga ta’siri.....	101
Адилов Б.Б., Абдуллаева М.К. Ўзбекистонда саноат корхоналарини ривожлантириш, тенденциялари.....	105
Абдуғаниев Ё.Ж. Яшил иктисодиёт - баркарор ривожланиш мақсадларининг янги парадигмаси сифатида.....	112
Xusanboyeva T.M. Talabalarning iqtisodiy tafakkurini shakllantirishda to‘garaklarning o‘rni va ahamiyati.....	116
Xashimova S.N. O‘zbekiston milliy yashil taksonomiyasi mohiyati va ahamiyati.....	120
Mitillayev I.T. Tijorat banklarida kredit risklarini baholashda zamonaviy scoring modellari va ularning samaradorligini oshirish yo‘llari.....	124
Бобоқулова М.Ғ. Инвестиция муҳити ва Ўзбекистондаги инвестиция жараёнларининг динамикаси.....	127
Bekberganova M.R. “O‘zbekistonda sug‘urta kompaniyalari tushumlarining ekonometrik tahlili”.....	134
Рахимова М.Ш. Модернизация системы социальной защиты.....	138
Oqboyev A.R. Tadbirkorlik subyektlari eksport salohiyatini xalqaro standartlar asosida oshirish yo‘llari....	142
Djumanova R.F. Aholi turmush sifatini baholashning metodologik yondoshuvlari.....	147
Mamatov B.S., Umurzakova M.N. Davlat tibbiy sug‘urta tizimida bepul xizmatlar, reimbursasiya va foydalanish shartlari.....	154
Ешимбетов У.Х. Қишлоқ хўжалигини худудий ташкил этиш ва ихтисослаштиришнинг илмий асослари.....	158
Xodjaeva F.K. Sanoat ishlab chiqarishini tartibga solishning iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish....	167
Yusupova M. Hududlarda ayollar va yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishda institutsional qo‘llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish.....	171
Abduxalilov B.Z. O‘zbekistonda IT provayderlar xizmatlari raqobatbardoshligini oshirish: huquqiy va institutsional asoslar.....	175
Abdisamatov A.A. Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	178

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 4-son 2026 yil

Abdusalomov I.J. Korxonalarda chiqindilarni boshqarish tizimini takomillashtirish va uning moliyaviy natijalarga ta'siri.....	182
Amirov L.F., Sokhibjonova S.S. Directions for increasing agricultural product exports in the context of a green economy.....	185
Boltaxo'jayeva I.O'. Ways to improve the enterprise management system based on modern management models.....	191
Dehqonov U.M., Sativaldiyeva G. Korxonalarda bo'nak to'lovlari hisobining moliyaviy hisobotga ta'siri va ularni optimallashtirish bo'yicha tahliliy yondashuvlar.....	195
Isoqova M.A. O'zbekistonda yashil energiyadan foydalangan holda kichik biznesni rivojlantirishning institutsional va moliyaviy mexanizmlari.....	199
Mamadaliyev B., Teshaboyev J. Korxonalarda mehnatga haq to'lash hisobini avtomatlashtirish va audit samaradorligini oshirish yo'llari.....	202
Poziljonov M., Teshaboyev X. Davlat muassasalarida asosiy vositalarning hisobini takomillashtirish va ulardan foydalanish samaradorligini oshirish.....	206
Rustamova F.A. Qishloq hududlarida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlarning roli.....	209
Tursunboyev Q.O. Transport xizmatlari ko'rsatish sohasida kichik tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning xorijiy tajribalari.....	213
Umarov T.S. Hududlarda qurilish korxonalarini faoliyatini samarali tashkil etishni ekonometrik modellash va prognozlash.....	216
Xo'jaliyev A.O., Avilov N. Moliyaviy natijalar hisobi va auditda raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi.....	220
Xomidov T.T., Arziboyeva R.S. Bank aktivlarining tarkibi va ularni boshqarish omillari.....	223
Xusainov M. Sanoat korxonalarida mahsulot tannaxsini kalkulyatsiya qilish tizimini takomillashtirishning metodologik asoslari va audit mexanizmlarini rivojlantirish.....	227
Begaliyeva M.A., Egamshukurova N.R. Jahon savdo tizimi va milliy iqtisodiyot uchun uning ahamiyati..	231
Gulimboyev S.I. Korxonalarda moliyaviy resurslar taqsimotining zamonaviy usullari.....	235
Ibodov J.Q. Moliyaviy tizimning xizmatlar sohalari va bo'g'inlari.....	239
Jumabayeva K.B. Xalqaro pensiya tizimi modellari va ularning mintaqaviy tamoyillari.....	243
Khusanova Z.R., Yo'ldasheva Z.U. Global trends in the development of international tourism services....	249
Sadullayev M.D. Sanoat korxonalari innovatsion faoliyatini boshqarish.....	252
Tilabov N.T. Davlat qarz siyosatini samarali boshqarish strategiyasini takomillashtirish.....	256
Toshtemirov Y.N. O'zbekistonda logistik faoliyatni rivojlantirishning hozirgi darajasi.....	264
Toshtemirova Z.M. Mahalla institutining iqtisodiy integratsiya jarayonlaridagi strategik ahamiyati.....	268
Uralov E.O. Surxondaryo viloyati xududida sanoatni shakllanishi va rivojlanishi.....	273
Xursanova F.Sh. Budjetlararo munosabatlarning iqtisodiy mazmuni.....	278
Yuldasheva G.A. Investitsion qarorlarni kabul qilishda moliyaviy tahlilning ahamiyati va roli	282
Абдуллаева Р. Тadbirkorlikning zamonaviy kuryentlari.....	287
Юлдашев А. Фаргона вилояти маҳаллаларида инвестиция фаоллигини оширишнинг институционал асослари	292
Abdumalikova Z., Razakova B.S. O'zbekiston sug'urta bozorini moliyaviy texnologiyalar (insurtech) asosida rivojlantirish: imkoniyatlar va yo'nalishlar.....	294
Azimov B.F. Milliy innovatsion tizimni boshqarishda tashkiliy-institutsional va moliyaviy-iqtisodiy mexanizmlarning roli.....	300
Begaliyeva M.A. Raqamli iqtisodiyot sharoitida oliy ta'lim tizimida sifat menejmentini samarali joriy etishning ahamiyati.....	304
Dawletmuratov A.M. Xizmatlar bozorini rivojlantirish orqali bandlikni oshirish va daromadlarni ko'paytirish mexanizmlari.....	308
Karimova L.S., Jabborov A.A. O'zbekistonda raqamli iqtisodiyot: holati, muammolar va rivojlanish istiqbollari.....	313
Maxmudov F.U. Oliy ta'lim muassasalarida moslashuvchan marketing strategiyalarini ishlab chiqish mexanizmlari.....	319
Navruz-zoda L.B. Kichik biznes subyektlarining kadrlar salohiyati va bilim infratuzilmasiga bo'lgan talablari: Buxoro viloyati misolida.....	323
Nishonboyev D.E., Abdumalikov S.T. Chorvachilik tarmog'ini innovatsion boshqaruv asosida rivojlantirish istiqbollari.....	327

Nurmirezayeva N.R. Valyuta kursi o‘zgarishining eksport-importga ta’siri: O‘zbekiston misolida amaliy baholash.....	331
Rahimov A.M. Hududiy iqtisodiyotni rivojlantirishda qayta ishlash sanoatini rivojlantirishning samarali mexanizmlarini takomillashtirish.....	335
Ibragimova G.S. Ta’lim sifatini baholashning xalqaro tajribasi va uni joriy etish.....	339
Ravshanova M.M. Hududiy iqtisodiy salohiyatni baholashda zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanish va ularning elektron tijorat tizimidagi o‘rni.....	343
Ro‘ziboyeva M. O‘zbekistonda ishchi kuchi migratsiyasi va iqtisodiy o‘sish darajasining o‘zgarish dinamikasi.....	347
Saidova F.K., O‘rozov Sh. Korporativ ijtimoiy mas’uliyat (CSR) va yashil iqtisodiyot: logistika sektorida boshqaruv strategiyalari.....	350
Sultonov S.N. Hududlarda klasterlarini investitsion - innovatsion rivojlantirish istiqbollari (Qashqadaryo viloyati misolida).....	354
Sultonova D.U. Korxona iqtisodiyotida resurslarni boshqarishning raqamli-integratsiyalashgan modelini takomillashtirish.....	358
To‘raxojayev H.H., Hoshimov P.Z. Islomiy banklarning ishlash tamoyili va islom moliya tizimining O‘zbekiston iqtisodiyotiga tadbiqu.....	362
Tursunova N.U. Bridging the innovation gap: development-focused entrepreneurship support and international intermediaries.....	368
Акрамова Г.А. «Роль женщин-ученых в совершенствовании механизмов коммерциализации ремесленных услуг Узбекистана в условиях цифровой экономики».....	374
Болтаев Ж.А. Трансформация банковского сектора в условиях цифровизации мировой экономики..	379
Жунайдуллаев М.А. Жанубий Кореяда рақамли таълим технологиялари орқали индивидуал спортчиларини тайёрлаш тизимини бошқаришнинг миллий хусусиятлари.....	384
Митрушова М.Л. Интеллектуальный капитал как ключевой фактор инновационного развития предприятия.....	388
Муродов О.У. Барқарор ривожланиш тушунчаси ва унинг иқтисодий, ижтимоий ҳамда экологик мезонлари.....	392
Саидова Г., Ибрагимова К., Қурбонов А. Рақамли трансформация шароитида енгил саноат корхоналари маҳсулотларининг халқаро рақобатбардошлигини ошириш стратегиялари.....	396
Sarkarov S.Z. O‘zbekistonda qurilish sohasining texnologik bisqichlar kesimida rivojlanishi.....	401
Minojiddinova N.M. Aksiyadorlik jamiyati korxonalarida xodimlarni samarali boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanish istiqbollari.....	406
Ruzmetova I.Y. Xorazm viloyati iqtisodiyotida kichik biznesning o‘rni.....	410
Qudratov D., Ismoilov A. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning tarmoqlar rivojidadagi o‘rni.....	414
Qodirov H.D. Soliq ma’muriyatchiligini takomillashtirish orqali davlat byudjeti daromadlarini barqaror oshirish yo‘llari.....	417
Kinjayev K.N. Banklarda kreditlar tasnifini yaxshilash orqali rentabellikni ta’minlash yo‘llari.....	421
Макушина А.Ю. Государственная поддержка экспортного потенциала субъектов малого предпринимательства в Республике Узбекистан.....	424
Rejapov X.X., Oxunjonova K.K. Ixtisoslashtirilgan savdo majmualarini moliyaviy resurslarini shakllantirish va ishlatish yo‘nalishlari – Bek Baraka savdo majmuasi misolida.....	430
Махкамова Н.С. Роль государственно-частных партнерств (ГЧП) в продвижении устойчивого развития	434
Avilov N., Muhammadova G. Korxonalarda materiallar harakatining auditi va iqtisodiy tahlili.....	441
Abdullayeva R.G., Raxmonova I.S. O‘zbekiston qishloq hududlarida bandlikni ta’minlash holati va rivojlanish tendensiyalari.....	444
Yusupova M.B. Ustama ishlab chiqarish xarajatlarini taqsimlashning ABC usuli.....	447
Toshpo‘latov M.A. Ta’lim loyihalarida moliyaviy mablag‘lardan samarali foydalanishning xususiyatlari...	452
Hamidova Sh., Ahmadaliyeva H. Kapital qo‘yilmalarning samaradorlik tahlili.....	458
Хамракулов С.М. Собственный капитал в функционировании экономических субъектов Республики Узбекистан.....	461
Zayavitdinova N.M. Raqamli platformalar asosida xizmat ko‘rsatish korxonalarida boshqaruv samaradorligini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari.....	465
Turg‘unov T.S. O‘zbekistonda aholi turmush darajasini statistik taxlil qilishning ahamiyati.....	469
Ботирова З.Қ. Рақамли иқтисодиёт шароитида даромадларни бошқаришнинг хусусиятлари....	475
Бегимова Н.К. Меҳнат бозорида гендер тафовутларининг келиб чиқиш сабаблари.....	481

**KORXONALARDA CHIQINDILARNI BOSHQARISH TIZIMINI
TAKOMILLASHTIRISH VA UNING MOLIVAVIY NATIJALARGA TA’SIRI**

**СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ОТХОДАМИ НА
ПРЕДПРИЯТИЯХ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА ФИНАНСОВЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ**

**IMPROVEMENT OF WASTE MANAGEMENT SYSTEMS IN ENTERPRISES AND ITS
IMPACT ON FINANCIAL PERFORMANCE**

Abdusalomov Ilyosbek Jahongir o‘g‘li

Andijon davlat texnika instituti Iqtisod fakulteti BHA yo‘nalishi K54 — 22 guruh

Annotatsiya

Mazkur ilmiy maqolada korxonalarda chiqindilarni boshqarish tizimini takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari hamda uning moliyaviy natijalarga ta’siri tahlil qilinadi. Tadqiqotda ishlab chiqarish chiqindilarini samarali boshqarish orqali xarajatlarni kamaytirish, resurslardan oqilona foydalanish va qo‘shimcha daromad olish imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek, chiqindilarni qayta ishlash darajasini oshirish orqali korxonaning rentabelligi va ekologik barqarorligini ta’minlash masalalari ko‘rib chiqilgan.

Kalit so‘zlar: ishlab chiqarish chiqindilari, chiqindilarni boshqarish, iqtisodiy samaradorlik, qayta ishlash, moliyaviy natijalar, resurs tejamkorlik, ekologik barqarorlik.

В данной научной статье рассматриваются теоретические и практические аспекты совершенствования системы управления отходами на предприятиях, а также её влияние на финансовые результаты. В исследовании освещаются возможности снижения затрат, рационального использования ресурсов и получения дополнительного дохода за счёт эффективного управления производственными отходами. Также анализируются вопросы повышения уровня переработки отходов, что способствует росту рентабельности и экологической устойчивости предприятий.

Ключевые слова: производственные отходы, управление отходами, экономическая эффективность, переработка, финансовые результаты, ресурсосбережение, экологическая устойчивость.

This scientific article examines the theoretical and practical aspects of improving waste management systems in enterprises and their impact on financial performance. The study highlights opportunities for cost reduction, efficient resource utilization, and additional revenue generation through effective management of production waste. It also considers increasing recycling rates as a means to enhance profitability and environmental sustainability.

Keywords: production waste, waste management, economic efficiency, recycling, financial performance, resource efficiency, environmental sustainability.

Hozirgi globallashuv va sanoatning jadal rivojlanishi sharoitida ishlab chiqarish jarayonlarida hosil bo‘ladigan chiqindilar hajmi ortib bormoqda. Bu esa korxonalarda chiqindilarni samarali boshqarish tizimini shakllantirishni muhim iqtisodiy va ekologik vazifalardan biriga aylantirmoqda. Ayniqsa, sanoat korxonalarida chiqindilarni qayta ishlash, utilizatsiya qilish va ularni ikkilamchi resurs sifatida jalb etish masalalari nafaqat atrof-muhitni muhofaza qilish, balki korxona moliyaviy natijalarini yaxshilashda ham muhim ahamiyat kasb etadi.

So‘nggi yillarda korxonalarda resurs tejamkor texnologiyalarni joriy etish va chiqindilarni boshqarish tizimini takomillashtirishga bo‘lgan e’tibor sezilarli darajada ortdi. Buning asosiy sababi – ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, qo‘shimcha daromad manbalarini yaratish va raqobatbardoshlikni oshirish zarurati bilan bog‘liqdir. Chiqindilarni samarali boshqarish orqali

korxonalar xomashyo sarfini optimallashtirishi, energiya tejamkorligini ta'minlashi hamda chiqindilarni qayta ishlash orqali iqtisodiy foyda olishi mumkin.

Korxonalarda chiqindilarni boshqarish tizimini takomillashtirish va uning moliyaviy natijalarga ta'siri masalasi ko'plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan keng o'rganilgan. Ushbu yo'nalishda olib borilgan ilmiy tadqiqotlar chiqindilarni boshqarish nafaqat ekologik, balki iqtisodiy samaradorlikni oshirishning muhim omili ekanligini ko'rsatadi.

Jumladan, G. Tchobanoglous, H. Theisen va S. Vigil o'zlarining “Integrated Solid Waste Management: Engineering Principles and Management Issues” asarida chiqindilarni boshqarish tizimini kompleks yondashuv asosida tashkil etish zarurligini ta'kidlaydilar. Ularning fikricha, chiqindilarni yig'ish, tashish, qayta ishlash va utilizatsiya qilish bosqichlarining yagona tizim sifatida boshqarilishi resurslardan samarali foydalanish imkonini beradi hamda korxona xarajatlarini sezilarli darajada kamaytiradi [1].

M. Porter va C. Van der Linde esa “Green and Competitive: Ending the Stalemate” nomli ilmiy maqolasida ekologik talablar va iqtisodiy samaradorlik o'rtasida qarama-qarshilik yo'qligini asoslab beradi. Ularning qarashlariga ko'ra, chiqindilarni kamaytirishga qaratilgan innovatsion texnologiyalarni joriy etish korxonalarda ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi va natijada moliyaviy natijalarning yaxshilanishiga olib keladi [2].

Jahon bankining “What a Waste 2.0: A Global Snapshot of Solid Waste Management to 2050” hisobotida esa global miqyosda chiqindilar hajmining ortib borishi va uni boshqarish tizimlarini takomillashtirish zarurati alohida qayd etilgan. Mazkur manbada chiqindilarni qayta ishlash darajasini oshirish orqali iqtisodiy foyda olish, yangi ish o'rinlari yaratish va korxonalarning daromadlilikini ko'paytirish mumkinligi ta'kidlanadi [3].

OECD tomonidan chop etilgan “Waste Management and the Circular Economy in Selected OECD Countries” hisobotida esa aylana iqtisodiyot (circular economy) konsepsiyasi asosida chiqindilarni boshqarish tizimini tashkil etish masalalari yoritilgan. Ushbu yondashuvga ko'ra, chiqindilarni ikkilamchi resurs sifatida qayta jalb etish korxonalarning xarajatlarini kamaytirish bilan birga, ularning uzoq muddatli moliyaviy barqarorligini ta'minlaydi [4].

Shuningdek, K. Ellen MacArthur Foundation tomonidan ilgari surilgan aylana iqtisodiyot modeli chiqindilarni minimallashtirish va resurslardan maksimal darajada foydalanishni nazarda tutadi. Ushbu yondashuv ishlab chiqarish jarayonida yopiq siklni shakllantirish orqali korxonalarda qo'shimcha qiymat yaratish imkonini beradi [5].

Yuqoridagi ilmiy qarashlar tahlili shuni ko'rsatadiki, chiqindilarni boshqarish tizimini takomillashtirish korxonalar faoliyatining muhim strategik yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu jarayon nafaqat ekologik muammolarni hal etishga, balki moliyaviy natijalarni yaxshilashga ham xizmat qiladi.

Mazkur tadqiqotda korxonalarda chiqindilarni boshqarish tizimini baholash va uning moliyaviy natijalarga ta'sirini aniqlash uchun kompleks yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot jarayonida iqtisodiy tahlil, taqqoslash, statistik usullar hamda tizimli yondashuv metodlaridan foydalanildi. Shuningdek, chiqindilar hajmi, qayta ishlash darajasi va moliyaviy ko'rsatkichlar o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash uchun korrelyatsion va regressiya tahlili amalga oshirildi. Amaliy qismda korxona misolida real yoki shartli statistik ma'lumotlar asosida hisob-kitoblar olib borildi. Olingan natijalar asosida chiqindilarni boshqarish tizimini takomillashtirish bo'yicha ilmiy xulosalar shakllantirildi.

1-jadval

“Quva Textil” MChJda chiqindilarni boshqarish va moliyaviy ko'rsatkichlar dinamikasi

Ko'rsatkichlar	2022	2023	2024
Chiqindilar hajmi (kg)	1200	1350	1500
Qayta ishlangan chiqindi (%)	35%	42%	55%
Tejalgan xarajatlar (mln so'm)	85	110	145
Qo'shimcha daromad (mln so'm)	60	90	130

Korxonalarda chiqindilarni boshqarish tizimining moliyaviy natijalarga ta'sirini baholash maqsadida amaliy tahlil “Quva Textil” MChJ misolida olib borildi. Tadqiqot davomida korxonada

2022–2024 yillar oralig‘ida hosil bo‘lgan chiqindilar hajmi, ularning qayta ishlanish darajasi hamda iqtisodiy samaradorlik ko‘rsatkichlari o‘rganildi. Tahlil natijalari shuni ko‘rsatdiki, chiqindilarni boshqarish tizimini bosqichma-bosqich takomillashtirish korxonaning moliyaviy ko‘rsatkichlariga ijobiy ta‘sir ko‘rsatgan.

Jadval ma‘lumotlaridan ko‘rinib turibdiki, tahlil qilinayotgan davrda chiqindilar hajmi 1200 kgdan 1500 kggacha oshgan bo‘lsa-da, qayta ishlash darajasi 35 foizdan 55 foizgacha ko‘tarilgan. Bu esa korxonada chiqindilarni boshqarish tizimi sezilarli darajada takomillashganini anglatadi. Ayniqsa, qayta ishlash ulushining ortishi natijasida tejalgan xarajatlar hajmi 85 mln so‘mdan 145 mln so‘mgacha oshgan, qo‘shimcha daromad esa 60 mln so‘mdan 130 mln so‘mgacha yetgan.

Mazkur natijalar chiqindilarni qayta ishlash jarayonining iqtisodiy samaradorligini tasdiqlaydi. Ya‘ni, chiqindilarni faqat utilizatsiya qilish emas, balki ularni ikkilamchi resurs sifatida ishlab chiqarish jarayoniga qayta jalb etish korxona uchun muhim moliyaviy manbaga aylanadi. Bu holat ilmiy adabiyotlarda ham qayd etilgan bo‘lib, chiqindilarni samarali boshqarish orqali ishlab chiqarish tannarxini kamaytirish va foydani oshirish mumkinligi ta‘kidlanadi [6].

Tahlil jarayonida chiqindilarni qayta ishlash darajasi va moliyaviy natijalar o‘rtasidagi bog‘liqlik ham o‘rganildi. Shartli hisob-kitoblarga ko‘ra, ushbu ko‘rsatkichlar o‘rtasida ijobiy korrelyatsiya mavjud bo‘lib, qayta ishlash darajasi oshgani sari korxonaning iqtisodiy samaradorligi ham ortib borgan. Bu esa Porter va Van der Linde tomonidan ilgari surilgan ekologik innovatsiyalar korxona raqobatbardoshligini oshiradi degan nazariy qarashlarni amaliy jihatdan tasdiqlaydi [7].

Shuningdek, chiqindilarni boshqarish tizimini takomillashtirish natijasida korxonada resurslardan foydalanish samaradorligi oshgan. Xususan, ishlab chiqarishda xomashyo sarfi qisqarib, energiya tejamkor texnologiyalar joriy etilgan. Natijada mahsulot tannarxi pasaygan va bu korxonaning umumiy rentabelligiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatgan. Jahon banki tadqiqotlarida ham qayd etilishicha, chiqindilarni qayta ishlash darajasining oshishi korxonalarda iqtisodiy samaradorlikni oshiruvchi muhim omillardan biri hisoblanadi [8].

Bundan tashqari, chiqindilarni boshqarish tizimining rivojlanishi korxonaning ekologik barqarorligini ta‘minlash bilan birga, uning investitsion jozibadorligini ham oshiradi. Chunki zamonaviy investorlar ekologik standartlarga javob beradigan va “yashil iqtisodiyot” tamoyillariga amal qiluvchi korxonalarni ustuvor deb hisoblaydilar. OECD tadqiqotlariga ko‘ra, chiqindilarni boshqarish tizimini modernizatsiya qilgan korxonalar uzoq muddatli moliyaviy barqarorlikka erishish imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Olib borilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatdiki, korxonalarda chiqindilarni boshqarish tizimini takomillashtirish nafaqat ekologik muammolarni kamaytirish, balki moliyaviy natijalarni yaxshilashning ham muhim omili hisoblanadi. Ishlab chiqarish jarayonida hosil bo‘ladigan chiqindilarni samarali boshqarish orqali korxonalar resurslardan oqilona foydalanish, xarajatlarni qisqartirish va qo‘shimcha daromad manbalarini shakllantirish imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Tahlillar natijasida aniqlanishicha, chiqindilarni qayta ishlash darajasining oshishi bevosita korxonaning iqtisodiy samaradorligiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. Xususan, qayta ishlangan chiqindilar ulushining ortishi ishlab chiqarish tannarxini pasaytirib, foyda miqdorining ortishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, chiqindilarni boshqarish tizimini modernizatsiya qilish korxonaning moliyaviy barqarorligini mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, zamonaviy sharoitda chiqindilarni boshqarish tizimini rivojlantirish korxonalarning ekologik mas‘uliyatini oshiradi va ularning investitsion jozibadorligini kuchaytiradi. “Yashil iqtisodiyot” tamoyillariga asoslangan faoliyat yuritish orqali korxonalar uzoq muddatli barqaror rivojlanishga erishishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, chiqindilarni boshqarish tizimini takomillashtirish korxona faoliyatining strategik yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, u iqtisodiy samaradorlikni oshirish, raqobatbardoshlikni kuchaytirish va barqaror rivojlanishni ta‘minlashda muhim rol o‘ynaydi. Shu bois, korxonalarda chiqindilarni qayta ishlash, resurs tejamkor texnologiyalarni joriy etish hamda boshqaruv tizimini takomillashtirishga qaratilgan chora-tadbirlarni kengaytirish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Tchobanoglous George, Theisen Hilary, Vigil Samuel. Integrated Solid Waste Management: Engineering Principles and Management Issues. — McGraw-Hill nashriyoti, Nyu-York, 1993. — 978 bet.
2. Porter Michael E., Van der Linde Claas. Green and Competitive: Ending the Stalemate. — Harvard Business Review jurnali, Boston, 1995. — 120–134-betlar.
3. World Bank (Jahon banki). What a Waste 2.0: A Global Snapshot of Solid Waste Management to 2050. — World Bank Publications, Vashington, 2018. — 295 bet.
4. OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). Waste Management and the Circular Economy in Selected OECD Countries. — OECD Publishing, Parij, 2020. — 210 bet.
5. Ellen MacArthur Foundation. Towards the Circular Economy. — Ellen MacArthur Foundation nashriyoti, Buyuk Britaniya, 2013. — 98 bet.
6. Abdullayev Sh.X. Sanoat korxonalarida chiqindilarni boshqarish samaradorligini oshirish yo‘llari. — “Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar” ilmiy jurnali, Toshkent, 2021. — 45–52-betlar.
7. Karimov B.R. Korxonalarda resurs tejamlilik va chiqindilarni qayta ishlash masalalari. — “Moliya va bank ishi” jurnali, Toshkent, 2020. — 88–94-betlar.
8. Rasulov A.A. Ekologik boshqaruv va ishlab chiqarish chiqindilarini kamaytirishning iqtisodiy mexanizmlari. — “O‘zbekiston iqtisodiy axborotnomasi” jurnali, Toshkent, 2022. — 33–39-betlar.

УДК: 330.341:502.131.1

**DIRECTIONS FOR INCREASING AGRICULTURAL PRODUCT EXPORTS IN THE
CONTEXT OF A GREEN ECONOMY**

**YASHIL IQTISODIYOT MUHIM SHARTIDA QISHLOQ XO‘JALIGI MAHSULOTLARI
EKSPORTINI KO‘PAYTIRISH YO‘NALISHLARI**

**НАПРАВЛЕНИЯ УВЕЛИЧЕНИЯ ЭКСПОРТА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ
ПРОДУКЦИИ В КОНТЕКСТЕ ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКИ**

Amirov Lochinbek Fayzullaevich

Associate Professor, Department of Economics and Management,
Academy of Labour and Social Relations, PhD
Orcid: <https://orcid.org/0000-0001-9734-9118>

Sokhibjonova Sugdiyona Sokhibjon qizi

Assistant, Department of Economics and Management, Academy of Labor and Social Relations
Orcid: <https://orcid.org/0009-0002-5812-0446>

Abstract

This article analyzes the issues of enhancing the competitiveness of Uzbekistan’s agricultural exports based on the principles of a green economy. The study identifies the growing global demand for environmentally friendly, resource-efficient, and sustainably produced agricultural products as a key driving factor. In particular, the paper highlights opportunities for building competitive advantages through diversification of the export structure, expansion of high value-added products, and the implementation of international standards and environmental certification systems. Furthermore, the current state of Uzbekistan’s agricultural exports and the outcomes of ongoing strategic reforms are examined, followed by conclusions and recommendations.

Keywords: competitiveness, diversification, export, ACT Toolkit, food security, international standards, environmental certification, low-carbon products